

Latvijas Nacionālā bibliotēka

Preses apskats

28-10-2022

Sagatavoja:

Uzzīņu un informācijas centrs

Informācijas pakalpojumu un SBA nodaļa

Digitalizācija - Latvijas k

Kopējā digitalizētā kultūras satura veidošanā liela nozīme ir gan valsts, gan pašvaldību, gan sabiedrības ieguldījumam

ANITA BORMANE

Tuvāko mēnešu laikā plānots atvērt vienotu kultūras digitalizētā saturu izplatīšanas platformu "digitalabiblioteka.lv". Savukārt Rakstniecības un mūzikas muzeju jaunā ekspozīciju "Dziesmusvētku telpa" Mežaparka estrādē jeb Sidraba birzī, kur arī lieļa nozīme ir digitalizētajam saturam, vērs durvis 2023. gada vasarā - pirms XXVII Vispārējiem latviešu dziesmu un XVII deju svētkiem.

Sie ir divi lieli kultūras projekti, kuru fināls jau ir noteikti izzemējis, rosinot jautāt - vai digitalizacija viennozīmīgi ir mūsu kultūras nozares veiksmes stāsts? Kas sākotnēji izdarīts, lai digitalizētu Dziesmu svētku mantojumu? Cik aktīva ir sabiedrības un pašvaldību līdzdalība kultūras digitalizācijai?

Lai diskutētu par šiem un citiem jautājumiem, "Kultūrīzmu" organizēta "zoom" diskusija satikas IVEITA GRAVA, Rakstniecības un mūzikas muzeju (RMM) Dziesmu un deju svētku ekspozīcijas "Dziesmusvētku telpa" vadītāja, MĀRA SPRŪDŽĀ, Latvijas Nacionālā arhīva (LNA) direktore, KARINA BANDEIRE, Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Digitālās attīstības departamenta direktore, JĀNIS ZIEDINĀS, Kultūras informācijas sistēmu centra (KISC) direktora vietnieks informācijas un komunikāciju tehnoloģiju jautājumos.

Vērienīgs resurss

A. Bormane: - Ko prakse nozīmēs platforma "digitalabiblioteka.lv", kas paredzēta kā kopēja veltieša kultūras nozarē digitalizētā saturu izplatīšanai? Kādi resursi tajā tiks iekļauti?

Karina Bandere: - Lai gan Latvijas Nacionālā bibliotēka jau piecieš gadius ir vadījusi patēšā apjomīgu projektu, tajā ir iesaistījušās vairakas kultūras institūcijas - gan Kultūras informācijas sistēmu centrs, gan Latvijas Nacionālais arhīvs, gan Nacionāla Kultūras mantojuma padome, gan viss muzeju sektors. Platformas izveide, kas virzās pabeigtais faze, nodrošinās vienotu digitālu kultūras mantojuma pārvadību, tā lgtermiņa saglabāšanu un vienotu izplātni. Ko tas nozīmē? Visu nacionālā mēroga iestāžu un citu kultūras institūciju veldotais digitālais saturs ikviensam lietotājam tagad būs pieejams mēlešanai vienuviet, protams,

nemot vērā autortiesību reģulējumu un ierobežojumus.

- Sapratu, ka tur būs pieejams, piemēram, gan "filmas.lv", gan "periodika.lv" saturs, gan muzeju kopkatālogs, gan daudzi citi interneša resursi...

- Jā, šeit būs saturs, kas līdz šim pieejams gan portāla "periodika.lv", gan "redzidzirdlatviju.lv" (Latvijas Nacionāla arhīva, Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva audiovizuālo, foto un skanas dokumentu) digitalā krātuve. - A. B.), gan "filmas.lv", gan daudzās citas digitālās kolekcijas. Tas gan nenozīmē, ka šis vietnes neturpās būt un papildināties, jo atsevišķas digitālās kolekcijas piedāvā atskirīgas un lietotājai iecienītas iespējas, kā atklāt šo saturu. Digitalajā bibliotēka ("digitalabiblioteka.lv") būs pieejams vienos meklēšanas palāpojums, kā arī iespēja gan apskatīt digitālo saturu, gan noskaidrot, pie kuras institūcijas jāveršas, ja, piemēram, konkrētās materiāls vēl nav digitalizēts.

Projekts "Kultūras manōjuma satura digitalizācija" ir Eiropas Reģionālās attīstības fonda un valsts finansēts projekts, kurš ieguldīti 11 miljoni euro. Tas ir attīstītis divās kārtās kopš 2017. gada. Ta rezultātus ik pa laikam jau skatīt, kā, piemēram, puse no projekta finansējuma ir ieguldīta vērtīgu kultūras manōjuma materiālu digitalizācijā - tās ir gan

PUBLICITĀTES [JANNA HEINRIHSONE] FOTO

Rakstniecības un mūzikas muzeju Dziesmu svētku ekspozīcija Mežaparka estrādē tiek veidota divos stāvos, kas saturiski un funkcionāli viens otrs papildinās.

to ir arī saistīta pēc tam digitalizētā kultūras manōjuma izmantojuma saņemtām ierīcēm. Jā, mums sākotnēji ir joti daudz privātkolekciju tādā mūsdienīnu izpratnē - cilvēkiem ir daudz pieejamākas dažādas tehnoloģijas, lai iemūžinātu noīkumus, tādēļ dokumentētu, lai padarītu vajadzīgus sev. Vienlaikus, ja skatāmies no pētnieciskā viedokļa, tie var būt arī interesanti pētniekim. Tas ir pilnīgi jauns darbības virzīns, ir jāaicina

Māra Sprūdža: - Mēs labprāt saņemtu foto un video liecības par šiem notikušiem. Līdz neatkarības atgūšanai mums ir diezgan labi materiāls par tiem no tā laika oficiālajiem avotiem (prese, kinozurnali u. tml.), bet 20. gs. 90. gadi un 21. gs. sākums vislabāk ir dokumentēti tieši Latvijas Televīzijas un Latvijas Radio arhīvos, nevis pie mums. Bet, ja runa ir par svētku organizatorisko pusī (lēnumi, finansējums, sarakste u. tml.), tad šie dokumenti jāmeklē pie mums. Tomēr tā nebūs atsevišķa Dziesmu svētku lieta, bet gan iekļauti starp citiem dokumentiem atbilstošajās lietas, tās totālā tiešam ir liels darbs.

- Cieņa, kopīgums un tagadīgums - trīs principi, pēc kuriem top Rakstniecības un mūzikas muzeju jaunu Dziesmu svētku ekspozīciju. Kas būs pamatītas, ar ko tā izceļsies, arī digitālajā jomā?

Iveta Grava: - Ekspozīcija ir domāta visiem, kas kaut vismazakājā veidā ir saskarsies ar Dziesmu svētkiem un kurš šis temats aizrau, interesē un apbrīn. Dziesmu svētku ekspozīcija tiek veidota divos stāvos, kas saturiski un funkcionāli viens otrs papildinās. Pirmo stāvu veidos četri objekti - interaktīvā dārgumu siena, multimedīa instalācija "Lielakais koris", koru mūzikas klausīšanās krēsls un Ligo karogs (būs tā kopija). Tiks rūpīts par Dziesmu svētku virsotni - Vispārejīem latviešu

cilvēku daļībā, izmiant mūsu resursus. Bet, protams, sākumā ir jātieka skaidribā par autorītebām. Domāj, ka Rakstniecības un mūzikas muzeja ideja par Dziesmu svētkiem varētu būt pirmsāšās pilotpasākums, kad mēs aicinātu sabiedrību dalīties ar savām kolekcijām, vertīgajām lietas, kas vienīgi saistīs ar šo notikumu.

Dziesmu svētku krājums - attīstībā

- Kāda ir situācija ar Latvijas arhīvu Dziesmu svētku krājumu? Vai ir kādas lietas, ko jūs tieši vēlētos saņemt?

Iveta Grava: - Tas, kas glabājās pie privātpersonām, ir viņu privātipāšums, un ar

dziesmu un deju svētkiem -, katrā tematiskajā segmentā akcentējot, ko jaunu tie, katrai reizi notiekot, šai tradīcijai ir devuši klāt. Savukārt ekspozīcijas otrajā stāvā - kopienas telpas - viens no mērķiem ir radīt vietu un vidi, kas sekਮtū Dziesmu svētku pētniecību, dotu vēlmi izzināt valīrak, kā arī piesaistīt bērnus dažādiem skolu projektiem. Šajā telpā brīvpieejā būs Dziesmu svētku skāpis, kurā izvietoti dažādas grāmatas - par svētkiem, to personībām -. Dziesmu svētku katalogi jeb vadoni, koru dziesmu grāmatas, atsevišķi preses izdevumu raksti, kā arī dažāda līmena studiju darbi. Protams, mēklejot materiālus par Dziesmu svētkiem, būs arī iespēja pētīt digitālos resursus.

Paldies Sprūdžas kundzei, ka jūs to piemērāt, un vēlos piebilst, ka tā bija Rakstniecības un mūzikas muzeja iniciatīva - aicināt uz sabiedrību līelākās institūcijas, kas ir dokumentējušas, pētījušas Dziesmu svētkus.

- Rakstniecības un mūzikas muzejs, Nacionālais arhīvs, LNB, Latvijas Nacionālās kultūras centrs, Latvijas kultūras darbinieku biedrība, Latvijas Universitātes Folkloras un mākslas institūts, Latvijas Kultūras akadēmija 16. septembrī parakstīja memorandu par turpmākiem sadarbības principiem Dziesmu svētki 150 gadu vēstures apzināšanā un mūsdienīgas kultūras mantojuma pārvāldības veicinašanā. Kādus praktiskus

darbības vēdus šajā virzienā tas paredz?

- Otra mūsu lielākā vēlme ir arī rosināt novadus pētit savu svētkus, to virsvadātājus, dalībniekus, jo nav jau bijuši tikai lielie svētki. Memorands ir atveris, un to joprojām ir iespējams parakstīt. Tājā apsolīta sadarbiņa Dziesmu svētku tradīcijas dokumentēšanai.

- Izskanējis, ka varētu tikt veidota Dziesmu svētku dalībnieku datubāze. Vai ir jau kādas iestrādes?

- Jā, bet ir jāņem vērā dažiņu datu aizsardzība. Līdz 9. Dziesmu svētkiem (1938. gada - A.B.) var atrast dalībnieku vārdus, korus, kuros viņi dziedājuši; varbūt grūtāk būtu atrast pītēju vai simfoniskā orķestra dalībnieku vārdus, arī teātri ir bijuši. Tā ir liels darbības laiks, bet tos var atrast. Man svarīgi liekas - ja kāds dalībnieks mēklej savu dzīmtu - pieņemsim, viņi näk no Bauskas pūses un zīna, kura kori viņš ir dziedājis -, tad visa informācija ietvertu viņas, kā viņš ir dziedājis ne tikai viesos svētkos. Grūtāk gan būtu noteikt, kuros novadu Dziesmu svētkos viņš ir dziedājis, jo tur ir atrasti saraksti ar koriem, kuri piedalījusies, bet ne ar dalībnieku vārdiem.

- Bet - kā dokumentēt kolktīvu mūsdienīnu vēsturi, kas parādās feisbuka kontos vai ar telefona veiktos fototēlos?

K. Bandere: - Jā, tā ir joti liela tema - šodien topošais mantojums, kas ir jau digitāla formā. Skaidrs, ka problēma nav, piemēram, ar e-iz-

ultūras veiksmes stāsts?

devumiem, tie tiek uzkrāti LNB un ar laiku nonāk lieklā pieklūvē. Bet – ko darīt ar apjomīgo saturu, kas rodas, katrai no mums dzivojot un darbojoties savās interešu jomās? Ir skaidrs, ka nevaram saglabāt visu, bet kā izveidot reprezentatīvo atlasi, kas atspoguļo šo laikmetu, šo bīdi? Te ir vieta plašākai diskusijai ne tikai starp nozares ekspertiem, bet arī pētnieku kopienas. Mēs jau sen nevaram saglabāt pilnīgi visu, un tas ir jautājums, kas darbātība gan vienīm kļatos, gan plāšākām nozares ekspertu grupām. Tāja skaitā šeit runa ir par privāto arhīvu saturu, kas nav vairs salīdzināms ar vēstuļu kastītēm vai fotogrāfiju albumiem, ko saņemam no iepriekšējam desmitgadēm. Sobrīd tas ir nesalīdzināms apjomis.

Pašvaldības – nobriedušas?

— Kāda ir Kulturas informācijas sistēma centra loma digitalizācijā procesā? Cik Latvijas valsts un pašvaldību kultūras institūcijas šobrīd sāja ziņu ir aktīvas? Vai jūs kaut kāda veida sadarbojaties arī ar privātajiem kolektīviem īpašniekiem?

Jānis Ziediņš: — Valsts, protams, nevar ieguldīt līdzekļus visu šo privāto kolekciju digitalizēšanai. Vienlaikus arī privātie muzeji var sakartot savu krājumu atbilstoši oficiāli noteiktiem kriterijiem, un tādā gadījumā arī tiem ir iespēja piedāvāties valsts istoriskās digitalizācijas projekts. Tāpat, ja lezīvotās ir nodevis muzejam savu kolekciju, tad ta ir muzeja krājuma sastāvdala, ko muzejs var digitalizēt.

Atbildot par Kulturas informācijas sistēma centra lomu digitalizācijas procesā, jāsaka, ka kopā ar LNB esam vadošie informācijas tehnoloģiju turētāji kultūras nozares. Pārvāldā Nacionālā muzeju krājuma kopakataloga sistēmu, nodrošinām Vienotās valsts arhīvu informācijas sistēmas darbību, tāpat ir vēl vairākas platformas un portāli, kurus mēs uzturam un kur tiek digitalizēti resursi un pieejami, piemēram, Latvijas filmu portāls „filmas.lv” un audiovizuālo ierakstu portāls „diva.lv”, kur pieejami gan digitalizēti Latvijas Televīzijas un radio raidījumu ieraksti, gan pēdējos gados veikti koncertu ieraksti. Esam tehnoloģiju partneris kultūras biznesa iestājumiem, palīdzot ar savām zināšām un iespējām tieši informācijas tehnoloģiju ziņā, un centralizēti attīstam šīs mantojuma digitalizācijas un publiskas piekļuves ie-

spējas, jo katram atsevišķi digitalizēt un veidot atsevišķu nelielu informācijas sistēmu noteikti būtu sarežģītāk gan no resursu izlietojuma, gan arī no publiskas pieejamības viedokļa.

Ar Eiropas Savienības atbalstu iestenotā kultūras mantojuma saturu digitalizācijas projekta līoti padīzejām muzejem nodrošināt masīvu digitalizācijas procesu – kopa digitalizētā 113 000 muzeju priekšmetu (68 000 priekšmetu 1. kārtā un 45 000 – 2. kārtā). Liešā dala jau sābūt ir pieejama Nacionālā muzeju kopakatalogā, bet būs vēl, un skaidrs, ka muzejam šādu apjomu paveikti tikai ar saviem resursiem būtībā sarežģīti.

— Tomēr šī kopakataloga izveides sistēma ir diezgan smagmāga, kaut vēl salīdzināt ar LNB vai Nacionālajā arhīvā veiktais digitalizācijas projektiem, un muzejem sagādā grūtības.

— LNB un Nacionālais arhīvs ir lielas institūcijas, kuras ir daudz viencešķi izveidoti vienotu, apjomīgu resursu, kamēr kopakataloga izveide ir iesaistītā aptuveni 130 muzeju, kuri ir dažādi gan resursu, gan liešuma un iespēju ziņa. Taču mēs visiem esam nodrošinājusi darbu sājā sistēmā, visi muzeji strādā ar to. Pašlaik kopakataloga apjomu veido apmēram divi miljoni muzeju priekšmetu, un ar katu raduši šīs skaits pieaug. Plānojam arī nakamā posotra gada laikā uzsākt kopakataloga publiskas dābas atjaunošanu, lai padarītu to ērtāku un pārskatāmāku lietošai. Tomēr kopumā sistēma šobrīd strāda un nodrošina sabiedrībai piekļuvi un informāciju par diviem miljoniem priekšmetu – tas ir joti daudz.

— Vai arī pašvaldību kultūras institūcijas aktīvi piedāvātās kultūras digitalizācijā?

K. Bandere: — Latvijas Nacionālā bibliotēka ir ielākusī aktīvu sadarbu ar publisko bibliotēku sektoru. Digitalizācija publiskajās bibliotēkās notiek ar dažādu intensitāti, kvalitāti un apjomu, protams, pec iespējām. Loti pieejama māksla, kas vide ir nobirdusi, lai gan bibliotēkas, gan muzeji, gan individuālu entuziastu sāktu savā starpā ciešā sadarbību un skatīties uz mantojumu vismaz digitālajā telpā kā uz kaut ko vēnotu. Mēs tiešām no bibliotēku puses loti sajūtam vēlmi dalīties ar savu uzkrāto mantojumu kopējā digitalizācijā. Cierīgi raugos uz to, ka arī Dziesmu svētku tēma jaus šo tendenci stiprināt.

— Cik lielā mērā pašvaldību kultūras resursi būs iekļauti "digitalabiblioteka.lv"?

— Būs pieejama liešā pašvaldību muzeju digitalizētā saturā daļa – 130 000 objekti, tāpat – publisku bibliotēku saturā. Pašvaldību iestādes ir iesaistījušās, un digitālētā saturā apjoms noteikti

vajag, vai arī to jau pasūtīt uz konkretu dienu lasītavā.

— Apzināsim arhīvos pieejamo informāciju par Dziesmu svētkiem, padarīsim to pieejamu, lai katru mazākā sāk mantojuma daļīnu paliktu atmiņā, tā jūs teicāt RMM septembrī rīkotajā forumā "Visi musu Dziesmu svētki".

vos krājumos esošo materiālu digitalizāciju.

— Vai cilvēki ar savām Dziesmu svētku kolekcijām nāk arī uz Rakstniecības un muzikā muzeju?

I. Grava: — Ja, cilvēki nāk, un arī mēs ejam pie viņiem. Kad priekšmets ir ielikts muzeja kolekcijā, tad jau var tā-

ja runa ir par periodiku, tad tie jau ir vairāk nekā 80% visu Latviju izdoto periodisko izdevumu. Ar to esam apsteigūši jebkurā citu ES valsti. Protams, ja runājam par grāmatām, tad tie ir aptuveni 5%. Darāmā ir bezgalīgi daudz, un es ceru, ka kolēgiem būs iespēja ar atbalstu turpināt digitalizāciju mazākās iniciatīvās. Ārkārtīgi vērtīgs un interesants virzīens ir ietvars piemīnētie sabiedrības stāsti un tā daļa, kas nebūs arīhīta vai muzejū krājumos saglabāta. Kāda ir bijusi Dziesmu svētku dažinieku sadzīve? Jo vairāk laiks iet uz priekšu, jo mazāk mēs kāu ko varām nofiksēt par snākajiem gadiem. Ari tas ir virzīens, kurā varētu attīstīties Dziesmu svētku krātuve.

— Vai arī Dziesmu svētku krātuve būs "digitalabiblioteka.lv" sastāvdaļa?

— Dziesmu svētku krātuve (kolekcija) atrodama vietē "dziesmusvetukravate.lv"; to veido teju 3000 digitalizētās kultūras vērtības – attēli, plākāti, fotogrāfijas, publikācijas, svētku organizācijas dokumenti, nošu izdevumi, skanu ieraksti, virsdīriģentiem un vīrsavīdīgiem. Dziesmu svētku veterāni ir tie, ko vajadzētu sākt intervēt. Laiks ir joti plašs, un viens muzejs to nevar paveikt.

— Banderes kundze, jūs 2019. gadiem teicāt, ka digitalizētā ietikai 5% LNB krājuma. Vai tā varētu būt?

■ UZZINA

ko KISC ar ES atbalstu paveicis projektā "Kultūras mantojuma saturu digitalizācija" (norādītais divās kārtās)

■ Arhīvu un muzeju priekšmetu digitalizācija, kuras īetvaros digitalizējūs aptuveni vienu miljonus glābājumu vienību. Mums darba vēl ir daudz. Ari regionālo arhīvu fondi tiks digitalizēti – attārkārbi no tā, kas sabiedrību tajā brīdi vairāk interesē. Bet jāņem vērā, ka arī pašvaldības, ne tikai mūsu valsts parvalde, klūst digitāla, un līdz ar to daudz arītāk digitalizētās tie dokumenti, kas jau ir radīti digitāli mudinās.

■ Gatojoties mūsu sārnu, atradu, piemēram, vietni "radaraksti.arhīvi.lv", kur pieejama apjomīga informācija tiem, kas meklē dzīmītas saknes.

— Jā, tas ir viens no mūsu lielākajiem digitalizāciju resursiem, ko veidojam kopā ar ārēju partneriem, un vislelākais informācijas apjoms ir digitalizēts tieši šajā jomā. Otrs lielākais, ar ko loti lepojamies, ir "redzīdzīrdilatīju.lv", kur pieejami visi digitalizētie audionovelas, skanas un foto dokumenti. Tos, kurius neatzīsātā autortiesības, var brīvi skatīties, bet pārējosi – mūsu lasītavā. Loti arī strādājam pie mūsu uzziņu sistēmas digitalizācijas, lai jau mājās varētu atrast arītē, ko

šobrīd digitalizētās astoņas Latvijas Nacionālās operas un baleta (LNOB) izrādes un 50 LTV raidījumu cikli, tājā skaitā "100 gramu kultūras" (2010.–2013. g.), "Lielā mūzikas balva" (2005.–2012. g.), "Ielas garuma" (2012.–2014. g.), "Jūrīn prasa smalku tildu" (1975. g.), "Rīgas sudrabainās taures" (1976. g.) un daudz citi.

■ Digitālā formā pārveidojoti arī 809 Latvijas Radio audio materiāli – mūzikas un radijumu ieraksti un pasākumu translatācijas, sākot no 20. gs. 50. gadiem, piemēram, dziesmas ar latviešu dzēsejību vārdiem, Dziesmu svētki. Siguldas opermuzikās svētki, daudzveidīgi klasiskās mūzikas koncerti, ievērojamu latviešu kultūras darbinieku radīportreti, sabiedrīski politiski radījumi ("Gadīsimu griezis" (1990.–1995. g.), "Krustpunktā" (2004. g.) un "Rita rosme" (2003.–2004. g.)).

■ Kopējā izmaksas – video sāzeti par ne-materiālo kultūras mantojumu (1. kārtā – EUR 37 207,50 (iesk. PVN) (ierakstīti 15 video), 2. kārtā – EUR 37 207,50 (iesk. PVN) (ierakstīti 15 video)).

■ Latvijas Televīzijas ierakstu digitalizācija (1. kārtā – EUR 193 600 (iesk. PVN) (digitalizēta 96 000 minūtes ierakstu), 2. kārtā – EUR 55 539 (iesk. PVN) (digitalizēta 27 000 minūtes ierakstu); Latvijas Radio ierakstu digitalizācija (1. kārtā – EUR 181 500 (iesk. PVN) (digitalizēta 120 000 minūtes ierakstu), 2. kārtā – EUR 67 953,60 (iesk. PVN) (digitalizēta 48 000 minūtes ierakstu)).

Avots: KISC

PAULA ČURKSTE/LETA FOTO

Māra Sprūdža: "Dziesmu svētku kolekcija ir viena no mūsu kopējo projektu augstākajām dziesmām."

BIKIBUKU ESĪBAS PRIEKS

Ir radusies jauno vecāku paaudze, kas savu biogrāfiju mēra bikibukos - tad man piedzima pirmais bērns, tad - otrs! Teksts Undine Adamaitē Foto Aivars Liepiņš

zdevniecība *Liels un mazs* 2012. gadā sāka veidot 100 dzejas bilžu grāmatu sēriju *Bikibuks*, kurā katrs dzejolis tika izdots atsevišķā kaba- tas izmēra grāmatinā. Izlašē iekļauta gan klasiku, piemēram, Rūdolfa Blaumana, Fricā Bārdas, Raina, gan mūsdienienu autori Kārlja Verdiņa, Ingas Gailes, Ilmāra Šlapina un daudzu citu dzeju. Dzejolu ilustrēšanā iestājīgūs 98 mūsdieniū mākslinieki, kas pārstāv dažadas vizuālās mākslas jomas (grafiku, glezniecību, scenogrāfiju, tēlniecību, tekstilmākslu u. c.) un ilustrāciju izmanotoši ļoti atšķirīgas tehnikas.

Bikibuka mamma – idejas autore māk-

sliniece Rūta Briede – kopā ar dzejas izla- ses sastādītāju Inesi Zanderi deva vīnam vārdu, bet grāmatu dizaineris Artis Briedis, veidojot sērijas lōgo, radīja isto izskatu: Bi- kibuks ir mazs raganis, kas līdzinās atvēr- tai grāmatinai. Atrast šo vārdu palīdzēja Jāņa Baltvilkas dzejolis *Biki-buki*, kas kļuva par pašu pirmo sērijas izdevumu. Jaunradītās vārds kļuva arī par sugasvārdu latviešu valodā – par bikibuku tiek dēvēta katra mazā kabatas formāta grāmatīnā.

Līdz 3. decembrim Latvijas Nacionālās bibliotēkas 1. izstāžu zālē apliktajama dzejas bilžu grāmatu sērijas *Bikibuks* ori- ginalilustrāciju izstāde *BiKiMETRS*. Izstāde adresēta visiem mākslas un grāmat- niecības interesentiem, bet īpaši – gime- nēm ar bērniem, skolēnu un pirmsskolas

mācību iestāžu grupām, kas varēs piedalīties arī izstādes radošajās darbnīcās.

Izstādē redzamie oriģināldarbi dod ie- spēju samērot tos ar iespādu, ko rada grāmata. *BiKiMETRS* piedāvā dzīvot līdzi arī bikibuku tapšanas procesam – izstāde līdzīnās lappusem no *Bikibuka* dienas- grāmatas: tajā var uzzināt dažādus «biki- faktus», pētī skices un fotogrāfijas, lasīt fragmentus no darba sarakstes, mākslinieku komentārus, iepazīt izmantotās tehnikas un darbu prototipus – cilvēkus un lietas –, ar kvadrātkoda palīdzību savā telefona klausīties dziesmas, kurās skan *Bikibuka* publicēto dzejolu teksti. Mazākie un lokanākie skafitāji dažās ilustrācijās var ielīst un iejusties no iekšpuses.

Rūta, vai nejūtes kā Dievs Tas Kungs, kurš radījis veselu pasauli? Tava pirms desmit gadiem dzimusi ideja ir izkāpusi no vākiem, apaugļojusies un kļuvusi par jēdzienu. Kā tu jūties, laižot skatu pāri mākslinieku Dinas un Reija Suhanovu iestādētajām mikropasaulei, kas iz- ritinās kā kalni, lauki un ezeri pa visu zāli?

Rūta Briede. Vai ne? Salīdzinājums ar Dieva radīto pasauli ir ļoti tuvu patiesībai. Arī mēs kā radoši gari kopa ar vēl simt ciemtiem radošiem garīniem izveidojām šo... pat nezinu, kā lai to apraksta. Tas ir kā esības prieks, esības kods. Te visi ir pauduši savu dzīves un mākslas uztveri. Un, ja skatā- mīs Latvijas kontekstā, – tas nav viens. Ir radusies jauni mākslinieki. Pasaules radi-

«Tikai pamazām rodas apjausma, eik mērogs ir vērienīga un kā šajās mazajās grāmatīnās ir izdevies parādīt daudzveidību latviešu dzējā un mākslā.» saīsa Izdevniecības Lielis un mazs direktors Alise Nigale (centrā). Izstāde Bikimetrs kopā ar tās mākslinieci Dīnu Suhanova (no labās) un Bikibuka idejas autori mākslinieci Rūtu Briedi

Katrīnas Neiburgas video, kurā var redzēt, ka bērni ir mazini un rotājās, bet pēc tam jau pieauguši lieli zirgi.

Sanāk, ka Bikibuka sērija cilvēkiem ir reāla biogrāfijas daja?

Visas. Jā.

A. N. Pilnīgi piekritu tam, ko teica Cēmīšs. Bikibuka sākās, kad jaunākā meita man bija vēderā, bet vecākie bērni auga līdzīgi bikibukiem. Varēju vērot, kā viņi lasa, darbojas, kuri kļuva par vīpu miljākajiem bikibukiem. Vēlāk viņi sāka apzītīt māksliniekus. Manā pieredze ir bijis gadījums, kad es atskir ūnīmā *Ir un sakā - ā*, šīs ir nominēts Purvīša balvai, un viņam bija arī bikibuks! Vai aizej uz muzeju, un tur viņi atvēl vēlāku mākslinieku, kam ir bijis bikibuks. Bērniem jau ir aizarts meklēt, kur bikibuku mākslinieki atrodami aptuveni grāmatīnām, starp «īstajiem» mākslas darbiem. Tas ir šīs mērogs. Izstāde varbūt šķiet tāda raiba, un tā atrodas Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, kur mājo grāmatas, bet pēc jegas to tikpat jaudīgi varētu ielikt arī Nacionālajā mākslas muzejā.

R. B. Mērogu veido arī ir šie simti mākslinieki, kas bijuši iesaistīti Bikibuka sērijas tapšanā. Vai pēdējā laikā vēl ir bijusi kāda tikpat vērienīga izstāde?

D. S. Atklāsme, ka ir pārstāvētas tik daudzas personas.

R. B. Jā, atklāsme. Sākumā, veidojot šo projektu, mēs vēl nesapratām, ko darām. Nonākam pie slavenā Vinstonā Čerčīna teicīmē, ka veiksme ir no vienas neveiksmes iet uz otru, nezaudējot entuziasmu. Mēs jau vienreiz izdarījām kaut ko pilnīgi neprātīgu. Tad sākām veidot šo izstādi. Finīša taisnē bija skaidrs, ka tas ir kārtējais āprāts! Un tu vēlreiz ieķep tajās pašās kūrķēs! Tas nav izskaidrojams ne ar kā ciitu kā ar prieku redzēt, kā tas viss tomēr beigās izdodas. Katra mākslinieka pasauļe atvēlētājā laukumā ir loti atšķirīga. Un tieši tas šodienas perspektīvā Latvijā un pasaulei, kura apstākļos, ir ārkārtīgi svārīgi: esam parādījuši, ka varām apvienoties, bet katrs saglabāt savu individualitāti, cits no cita bagātināties un smeltēs. Mēs esam vienā laikā, vienā nogriezni.

Bikibuka sērija vienmēr ir valdzinājis un patikami pārsteidzis tas, cik ļoti dažāda var būt mākslinieku pīeja, rokraksti un izmantotā tehnika un ka tas viss var dzīvot vienos vāciņos ar vienu logo.

R. B. Vienā kāstē.

Izstādes anotācijā esat formulējušas, ka bikibuki ir «mazas durtiņas uz liezo mākslu», mākslas un dzējas antoloģija. Vai jūtat izaugušo pauzdī? Kādas ir bikibuku patikamās sekas?

A. N. Pirmajiem lasītajiem ir jau 15 gadi. Savās gimenēs mēs, protams, jūtam sekas. Esam to intensīvi kultivējusi. Bērni ir bijuši līdzās un redzējuši visas procesus. Interesanti būtu dzirdēt, ko saka pedagoģi un skolotāji, kas ved bērus uz muzejiem, piemēram, mākslas skolotāju vērojumu. Apmēram pirms četriem gadiem visu mākslas skolu konkursa uzdevums bija veidot bikibukus. Tas jau ir ieņājies gandrīz kā mākslas žanrs (*smejas*).

R. B. Jautājums arī literatūras skolotājiem, jo bikibuks ir iepriekšānas ar dzēju un autoriem. Šo jau esam pieredzējusi. Laurenču sākumskola Sigulda tajā gadā, kad beidzās Bikibuka iznākšana, bija sariņota literatūras naktis, un viss pasākums grozījās ap Bikibuku. Tur bija bikibuku izrādes, darbnīcas, grandios festivāls.

A. N. Man šorūt radās vēl viena ideja.

R. B. Labāk ne! Es jau Renātei teicu, ka vajag uz kādu brīdi nobloķēt citam cīta telefona numurus, lai nenāk jaunas idejas.

NEVARAM STABULĒT PLAVAS MALĀ BEZ KONTEKSTA

Smiekli.

Un tomēr – man arī ir viena ideja. Pirms pieclem gadiem Grāmatu svētkos Kongresu namā notika pirmais Bikibuka festivāls, kurā aizkustinoši bija redzēti, kā uzticīgākās lasītāji sarādās ar koferīšiem un pītēm grozīniem, varēja novērot loti radošu pieejumu bikibukiem glābšanā. Varbūt šīs izstādes laikā var aicināt teātri un pārējās iestudētās.

R. B. Jā. Populārākā laikam ir glābšana kurpjū kastēs. Sākumā mums bija doma, ka izstādē būs vesela sienā ar Bikibukam piesaistītajām lietām – gan apgrauztie bikibuki, gan glābšanas kastes. Pa vidu bija kovids, un tīkmē plāni mainījās.

A. N. Kožu saestāt bikibuks, ko mums uzdzīvātām bibliotēkām Ilze Marga. Viss ar caurumiem.

R. B. Tā ir Bikibuka vēsture. Dinas un Reija piedāvājums izstādei izcelā tieši māksliniekus, un šajā dzīves situācijā tas bija vislabākais iespējamais risinājums.

Dina, pastāstiet, lūdzu, kā jūs ar Reini nonācāt pie bikimetra idejas?

D. S. Bija vairākas idejas un versijas, kuras apspriedām. Vienu brīdi pat šķita, ka nevarētu to fiziski uzsaitis un izstāde būs jāveido digitāli. Atnācam pie *Lielā un maza* un parādījām Bikibuka komandas galddarbīku slaveno salokāmo dzelteno mērlineālu. Atcīlām un teicām – mums liekas, ka šis varētu būt kods, ar kuru strādāt, ka taisīsim garu galdu, katram bikibukam atvēl noteiku laukumu, un ka gribam eksponēt visus! Katram māksliniekam mēģinājām atrast ko ipašu – ja nu viņam nav oriģināla mākslas darba, tad ir radītē ipāšs scenogrāfisks iekārtojums – kā lego vai lelles.

R. B. Instalācijas ir tiem māksliniekiem, kuri savus darbus ir veidojuši digitāli, lai nedubūtu vēlreiz grāmatas, kas ir uz galda, lai bētu kaut kas oriģināli veidoits. Griējām, lai izstādē būtu ne tikai retrospektīvi, bet arī jaunradīti darbi – Katrīnas Neiburgas video, Ernesta Klavīpa zīmējums, Reija Pētersona cīrks, Dītais Pencelis ir kurmja metro maketi. Tas šo izstādi vēl vairāk bagātīgi.

Ar tādu mīlestību, tik filigrāni esat saudīgoši šīs mazās pasaules, iekrīta acis mazītīpas adītas zeķes, kas derētu labi ja kaķa cepal. Kā vispār iespējams uzadīt tāku pīngertora papēdī!

D. S. Sistēma – katram atvēlētā ledāja atlāva visu ļoti struktūrti sakārtot. Pat ja kaut kur kaut kas ierātās, tas ir ļoti organiski. Kā mēs paši sēzām pie darbagalda. Mākslinieki strādā pie galda. Bērni zīmē pie galda. Galda ir iekšējās meblei darbam, izklaidei un atpūtai. ļoti svarīgi bija pieļāgot augstumus. Tas nav standarta galda augstums. Esam pazeminājusi, lai bērni pieejot uzreiz tiek klāti. Tas, runājot par

mērogū, ir svarīgi.

R. B. Dina un Reinis šajā ziņā ir celmai bērnu izstāžu scenogrāfiju. Visur pašaule ilustrāciju izstādēs tās, protams, ir pieejamas bērnu augstumā. Mūsu platuma grādos tas notiek samērā reti – gan ieraduma sliežu dēļ, gan arī bažījoties par mākslas darba saudzēšanu – vai viņi mācīs nesabojāt? Bikimetrs to pārbaudis. Veidojam tāfeliti pie sienas – ko var un ko nevar darīt izstādē. Uz galda būs uzlimes – rociņas un acītās: kam vari pīskarties, kas jāvēro ar acītām. Mēs ar cienu iztūrāmies pret bērniem, lai viņi varētu redzēt, bet to pašu sagaidām preti.

A. N. Šī ir iespēja mācīties apmeklēt izstādi.

Kā ienāca prātā izstādīt arī «aizkadra» saraksti ar bikibuku māksliniekiem? Ne viens vien redaktors, kādreiz ir iedomājies, cik tā būtu aizraujoša viela.

A. N. Sarakste ir izcelta tādēl, lai parādītu, cik rūpīgs darbs ir iedzīlināšanas slēpīgas aiz katras mazās grāmatīnās. Lai parādītu, kā grāmatas top. Būs āri darbinācas, kurās bērni varēs savus bikibukus, līnēs un Rūta stāstīs par teksta un ilustrāciju salīšanu kopā. Bet sarakstē ir arī smieklīgi briži.

Dažā sarakste ir jau ar vēsturisko vērtību. Varam lasīt Ilmāru Blumberga komentārus 38. bikibukam – Rainis Lietus sīvīs.

A. N. Jā, šādi ir divi gadījumi – Ilmārs Blumbergs un Aija Jurjāne.

R. B. Istenībā jau nekādu milzu kaislibu bikibuku veidošanas procesā mums nebija. Protams, bija grūtāks vai vieglāks process. Izgāju cauri saviem e-pastiem, trīs dienās sēdēju, lai visu pārliku arhiva formātām un aizstūtīju Inesei. Tagad, pārlasot visu sarakstu ar māksliniekiem, radās skaidriba, cik mēs tomēr esam iedzīlinājušies, piegājuši ar individuālu attieksmi. Aptuveni atceros, kā mums ienāca prātā uzrunāt Ilmāru Blumbergu. Atceros entuziasmā, ar kādu mēs to darījam. Diezgan daudz bikibuku jau bija iznākuši. Uzrunājām viņu, un viņš piekrita. Neko nezinājām par viņa veselības stāvokli. Viņš sūtīja vēstules, jutus pagodinātu un aizkustinātu, ka varu vispār ar Ilmāru Blumbergu komunicēt. Un tad vēstules ieziņējās – esmu Vācijā... Tas bija arī mūsu pieaugšanas moments – kad tu saproti, ka runā par bikibuku ar cilvēku, kurš savā dzīvē atrodas smagā cīņā. Ineses sauklis, kas ir radītā ņāzītā izstādei, – «Tu dzīvo Bikibuka laikā» – ir vienkārši fantastisks teikums.

Runājot par ciepiplino attieksmi pret bērnu – var nepiešķilots uzlikt «umpāpā» dziesmiņu ar sintezatoru pavadiju mu un var sadarboties ar Ilmāru Blumbergu. *Lielā un maza* mērķtiecīgi ir gājis projām no pārīcības, ka visas bērnu ilgas saistības ar kaut kādu jautronu, krāsainu, vēlamu, apļu, kēmu. Visa Bikibuka sērija iedrošina, ka drīkst arī skumtī, dumsotīs un niķotīs, mamma tāpēc no tevis neatieksies, un arī skolotāja nedusmosies, ja nebūsi tāds superjautors un ērts bēbis.

A. N. Ja runājam par «aizkulisēm» bikibuku tapšanas procesā, bija daži mākslinieki, kas bija jāved atpakaļ pie sevis. Bija gadījumi, kad māksliniekam likās – ā, esmu uzaicināts taisīt bērnu grāmatu, tad vajag kaut kā citādi, kaut kā priešīgāk.

R. B. Cilvēks pēc vislabākās sirdsapziņas domā – manas gleznas taucu neder.

A. N. Tad bija jāsaka: tas ir tieši tas, ko mēs gribam, – tavas gleznas, tava māksla tādā veidā, kāda tā ir. Jā, ir izpratne, ka bērnam vajag pīleciņu, jautronu un viegli saprotamu. Cēru, ka bikibuki ir iemācījuši un turpinās bērniem mācīt dažādību.

Šanas sajūta tiešām ir. Tagad zinām, cik Dievs droši vien bija noguris...

Alise Nigale. Cik zili rīnpīk zem acīm.

R. B. Cik zili rīnpīk zem acīm, kad viņš bija pabeidzis radīt pasauli.

A. N. Piekritu. Es nebiju iesaistīta izstādes tapšanā tik intensīvi kā Rūta, Dina, Inese, Renāte un daudzi citi, kas strādāja vairākus mēnešus, lietot visu kopā, vāco no māksliniekiem darbus un darot vietas citas lietas. Vairāk darbojos attālināti. Tie kā pamazām rodas apjausma, cik mērogs ir vērienīgs un kā šajās mazajās grāmatīnās un izdevienos parādīt daudzveidību latviešu dzējā un mākslā. Bet to jau mēs arī gribam – visu darīt ar vērienī un dzīļumā. Darīt kaut ko vairāk un savādkā, nevis tikai pārdot grāmatas, bet veicināt kultūras vides viļņošanos un attīstību. Veicināt mākslas tapšanu.

Dina Suhanova. Lai arī grāmatīnā ir maza, pret bērnu mērogu tā nemaz tik maza nav. Bērni ir mērākuli. Tas ir bērnu mērogs, ko viņš var aptvert, paņemt, izlāsit, atcerēties. Mani bērni ijomāj skaitīt bikibuku dzējojus. Ierauga vizuālo tēlu un acītās.

R. B. Par mērogu jāpiebilst vēl viena liepta. Atklāšanā pie manis piņāca operators Valdis Celmiņš un teica – ejot cauri bikimetriem, redzu – jā, te man piedzima pīcītās.

20. OKTOBRS, 2022

R. B. Tagad finiera galdi apvieno visus māksliniekus, bet, protams, arī izstādes tapšanas procesā tik viegli negāja. Ne visi bija mierā ar atvēlēto platību – grību sev divreiz lielāku bikimetru! Man vajag to un to. Tā bija cīņa – mēģināt apvienot visus šajā vienā rāmī un formātā, gluži tāpat kā grāmatzināšas.

Un tas nemainīsies.

A. N. Iegrožot ego.

R. B. Iegrožot ego, bet vispārības labā. Abiem scenogrāfiem ir izdevies radīt sistēmu, kam ir jāpākļaujas, tāpat kā mēs dzīvojam sabiedrībā ar kopīgiem noteikumiem. Tas nenozīmē, ka mūsu radošajam garam un izpausmei tāpēc ir mazāk vietas. Tev ir pieejami 70 reiz 70 centimetri, un tu vari šaut valjā, kā to, piemēram, darīja Kristians Brekte. Viņš atklāšanā uzziņēja galda.

Kāpēc milzīgais bikibuku pārskats noteiktie tieši tagad?

A. N. Nebija jau domāts tieši tagad, bet 20. gadā. Pandēmijā mūsu plānus pāvera pa savam. Izstāde tika divreiz pārceļta. Bet tagad – kara apstākļos, ārkārtīgajā frustrācijā, kā valda pasaule, – daudzziņi bikibuki ir atgrīšanās saulainajā bērnībā. Izstāde runā par kopību un spēju sadarboties. Tas nav nekāds Nacionālās apvienības sauklis, bet ar bikibukiem dodam bērnīm arī nacionālās identitātes kodu. Mazais cilvēks var sajust piederību tautai un kultūrai.

Vai jums nebija kārdinājuma turpināt? Žēl sērijai plielikt punktu?

Visas kopā. Bija.

A. N. Mākslinieki izstādes kontekstā bija kārdinājums izpausties vēl, bet labi, ka tas nebijās iespējams.

R. B. Mums nebūtu tam vietas un laika. Pieejamu, ka jāpāriet vēl kādam laikam. Tagad ir pagājuši divi gadi, kopš *Bikibucks* ir slēgti.

A. N. Pieci! Kopš 2017. gada.

R. B. Nu tad vēl pieci jāpagaida. Tad tie mākslinieki, kas tagad ir spānos, būs rikti nobriedusi, un vēl jaunie būs nākuši klāt. lestaigātās takas iet vienmēr ir garlaicīgāk, varbūt ienāks prātā vēl kas cits.

A. N. Mums pa galvu ir skräidjušas vi-sādas no bikibukiem atvasinātas idejas. Piemēram, par ilustrātēm tautasdziesmām – garajām, dziedamajām, ko dziedam prieķis bērniem, un viņi daizezvis pār nesapro, par ko dziedam. *Aiz kalniņa dūmi kāp* un tamlīdzīgas.

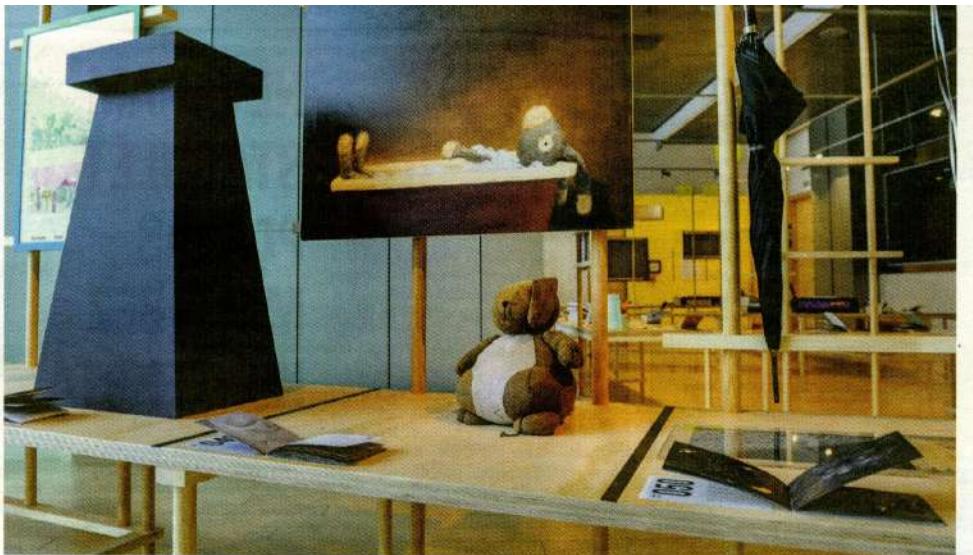
R. B. Mēs jau neapstāsimies.

Vai par *Bikibuku* sēriju interesējas arī arīzēji?

A. N. Idejas vērību un kopums pilnīgi noteikti arīzēmēs ir novērtēts un atzīts, ir saņemts kompliments pēc komplimenta par to, ka kaut kas tāds ir tapis. Mazāk iespēju ir pārēdot un tulkoj, bet, piemēram, Lielbritānijas izdevniecība *Enigma Press* ir izdevusi 12 bikibukus. Arī viena vācu izdevniecība apsver domu, ka varbūt gribēs tulkoj izlasi. Vairāk izdevēju un grāmatniecības nozares vidē ir pārsteiguma pilnu izsaucienu. Ir doma, ka Šī izstāde varētu arī ceļot – uz Frankfurtes grāmatu tirgu vai citur. Bikibuki savalak bijusi aplūkojumi arī mazākā izstādē Oxforda. Šīs konceptu kā reprezentatīva kultūras vērtība, kas rāda Latviju, noteikti ir pamantīta.

Nemanāmi par jauniešu un arī bērnu vides iecienītāko valodu ir kļuvusi angļu valoda. Kā jūs kā bērnu grāmatu izdevēji to izjūtat un domājat pastāvēt, saskarties ar šādu tendenci?

A. N. Droši vien ir svarīgi līdz brīdim, kad angļu valoda atnāk un palīksni, ielikt stabilu pamatu. Tas ir izaicinājums visiem kopā – gan vecākiem, gan izglītības sistēmai, gan kultūras nozarei. Protams, krāt pirkstu un teikt – nelasiet angļiski! – nav

Izstāde *BikiMETRS* līdzīnās lappusēm no Bikibuka dienasgrāmatas: tajā var uzzināt dažādus «bikifaktus», pētīt skices un fotografijas, lasīt fragmentus no darba sarakstes, mākslinieku komentārus, pētīt izmantotās tehnikas, iepazīt darbu prototipus – cilvēkus un lietas

KLASISKĀ DZEJA IR PIERAŠANA PIE PILNIEM TEIKUMIEM UN PIETURZĪMĒM

sants. Es izvelētos izmantot šādas problēmas kā iespēju atrast jaunas formas.

D. S. Es vēl grību piebilst par valodas konstrukciju, vārdu kārtību. Cik lielu lomu tajā spēlē skolotāji? Mana meita, piemēram, īzšķiras lieto pilnus teikumus un galā liek punktu. Es tā nedaru un brīnos. Nu jā, mamma, man skolotāja māca, ka, arī rakstot fizesas, ir jābūt valodas kultūrai un jālieto visas zīmes, kā pienākās. Joti pareizi. Mēs, pieaugušie, jau paši esam palaidušies. Arī klasiskā dzeja ir pierāšana pie pilniem teikumiem un pieturzīmēm – pateikt latviski pilnu teikumu.

A. N. Daudzēm tas ir izaicinājums. Bet ne visiem. Negribu arī dramatizēt. Redzu, ka šie jaunieši, kas it kā nespēj savā starpā sarunāties bez angļu valodas, spēj uzrakstīt un izpildīt mācību darbus, viņu interesei ieplūst teātri un citur. Nav tā, ka viņi viennozīmīgi ir tikai angļu vidē un šeit viņus vairs nekas neinteresē. Ar mazākām bērniem, man šķiet, ir jābūt vairāk līdzās esošiem.

R. B. Mūsu uzdevums ir radīt tādu saturu, lai pusaudžiem un jauniešiem tas būtu svārgs.

A. N. Piemēram, komiksū, ja šis jaunieši lasītu tikai komiksū un, protams, pamātī tikai angļiski, jo latviski ir ārkārtīgi mazs piedāvājums.

R. B. Mums kaut kādā ziņā ir jāstrādā pēc pieprasījuma. Mēs nevarām mainīt vienu pasaules bērnu paradumus – ja tagad tas ir modē. Mums ir jāiet laikam līdzi. Nevarām stabulēt pjavas malā bez konteksta. Mums vajag tomēr kaut ko darīt.

Izdevniecība *Lielis un mazs Starptautiskās Bolonijas bērnu grāmatu tirgū* šogad martā saņēma balvu kā gada labākā bērnu grāmatu izdevniecība Eiropā. Vai šīs sasniegumus rada kādus jaunus uzdevumus un mērķus?

A. N. Tas ir jautājums, kuru es arī sev pāvasari uzdevu. Domāju, kolēgi arī. Nonāku vēlreiz pie secinājuma, ka šī balva tikai akcentē, ka tas, ko darām, ir vērtīgi, ka mums tagad ir jākoncentrējas, nevis lai kaut ko krasī mainītu, bet lai turpinātu savu skaidro līniju, kuru esam gājuši. Protams, skatošies apkārt pasaulei un dzīvi reagējot uz to, ko vajadzētu radīt. Mums nav uzdevuma paplašinātās kādā citā virzienā. Mūsu uzdevums ir kurbulēt vietējo kultūru, tulkojot augstvērtīgu literatūru bērniem un pusaudžiem un pašiem izdodot vērtīgu-

origāldarbībus, kurus varam piedāvāt ciemam. Iespējams, mums būs vairāk sadarbības ar ārzemju autoriem, kuru darbus nevis tikai tulkot, bet paši kā izdevniecība izdotu. Tas ir virzīens, kurā balva paver iespējas, jo, protams, arī no ilustratoru puces ir lielāka interese – kāds tad ir tas Eiropas gada labākais izdevējs?

Latvijas grāmatu ilustratori ir joti augsti līmeni, ārzemju izdevniecības mēdz pasūtīt viņu pakalpojumus saviem izdevumiem. Kā tu, Rūta, kā pāsniedzēja Mākslas akadēmijā vari raksturojot jauno grāmatu dizaineru un ilustratoru intereses un ambičijas?

D. S. No tā, ko redzu kultūrpēlā, secinu, ka grāmatu ilustrēšana ir piedzivojusi renesansi, vai ne?

R. B. Ar to nav vienkārši. Mākslas pedagoģija vispār ir interesanta tēma. Centāmies, lai būtu ārzemju lektori un meistarbnīcas, lai mākslinieki jau no paša studiju sākuma sajūstu, ka viņš ir pasaules daļa. Pašlaik problēma ir tieši jauno mākslinieku identificēšanās ar Latvijas kultūras telpu. Es to joti stipri jūtu. Bieži vien mākslinieki nemaz nesapro, kas viņiem ir jādarā, kad viņi aizver akadēmijas durvis. Ari es kā pāsniedzēja domāju, ko darīt tālāk. Mana liela tēma ir politiskā situācija – karš Ukrainā. Mēs ar studentiem strādājam pie tā, lai tu kā mākslinieks saprastu, ka spēlē joti būtisku lomu. Tev nav ieroču, fiziska spēka, lai kādu uzvarētu, bet tu spēlē lielu lomu, lai veidotu vidi, morālo stāju, lai cilvēkiem grūtos apstākļos palīdzētu izdzīvot. Veidojam komiksus, kas būs balstīti ukraiņu bērnu dokumentālajos stāstos. Nevis interneta vai instagrama atrašajos, bet tajos, ko izstāstījuši šobrīd Latvijā esošie ukraiņu bērni. Lai parādītu bērniem šeit un pasaulei, kām viņi ir gājuši cauri. Vēlos iekļaut ilustratorus kopīgajā atlīdzības nastā, kas mums visiem ir.

A. N. Jā, Starptautiskajā izdevēju sa biedrībā balsēs ir jāuztura skāja un skaidra. Cītādi – jo tālāk no kara Ukrainā, jo mazāk tas satrauc un jo vairāk cilvēki pakļaujas interpretācijām. Tūlīt brauksim uz Frankfurtes grāmatu tirgu un kopā ar pārējām Baltijas IBBY nodajām iestāsimies pret to, ka Andersens balvas valde šobrīd ir Krievijas pārstāvē. Tas ir absolūtā preturūnā ar notiekošo. Tājā saredu savu loemu. Kā gada labākajiem Eiropas izdevējiem mums ir pienākums runāt skāji un sadzīrdami.

Strēlerte un divi Johansoni

LU Literātūras, folkloras un mākslas institūts aicina attālināti piedalīties zinātniskā un mūzikāli literārā konferencē

Zinātniskā un mūzikāli literārā konference "Strēlerte un divi Johansoni" notiks 2022. gada 6. oktobrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, tā veltīta trim vienai gimenei šā gada jubilāriem – dzejnieci un tulkotājai Veronikai Strēlertei (1912–1995), eejistam, kultūrvēsturniekam, grāmatniekiem, reliģiju un mitoloģijas pētniekiem, dzejniekiem Andrejam Johansonam (1922–1983) un dzejniekiem, skolotājam un mūzikām Pāvilam Johansonom (1947).

Konferences 1. daļā tiks aplūkoti dažādi Veronikas Strēlertes, Andreja Johansona un Pāvila Johansona literārās darbības un personības aspekti. Līdzās Latvijas Universitātes Literātūras, folkloras un mākslas institūta (LU LFMI) pētniekiem Ritai Grīnvaldei, levai E. Kalniņai un Ingu-nai Daukstei-Silasprieglē ar priekšlaistiņiem uzstāsies Lilita Zaļkalne (Stockholmas Universitāte), Jānis Krēslis, jr. (Stockholmas Karaliskās bibliotēka), Viesturs Zanders un Mārtiņš Mintars (Latvijas Nacionālās bibliotēka) un Astra Skrābane (Ventspils Augstskola), ilggadējā Rakstniecības un mūzikas mūzeja fondu glabātāja Anna Egliena un viens no jubilāriem – Pāvils Johansons.

Konferences 2. daļā būs literāri mūzikāls notikums, kurā skanēs Veronikas Strēlertes, Andreja Johansona un Pāvila Johansona dzēja, arī paša autora Pāvila Johansona lasījumā, un dažādu komponistu komponētā Veronikas Strēlertes dzēja. Piedalīties aktierī Agnese un Matīss Budovski, leva Parša, Agnese Egliņa, jauniešu koris "Balsis" ar diriģentu Intu Tetevrovsku un Pāvils Johansons.

Veronika Strēlerte un Andrejs Johansons kopā ar dēlu Pavili Johansonu Stokholmā. Foto no literatura.lv archīva.

JUN • 62

06.10.2022.

LAMI

ZINĀTNISKA UN LITERĀRI MUZIKĀLA KONFERENCE 2 DALĀS

STRĒLERTE UN DIVI JOHANSONI

Vakara pasākumu vadījis Orests Silabriedis.

Konferences 1. daļa (priekšlaistiņi, sākums plkst. 12.00 pēc Latvijas laika) notiks LNB oranžērijā 1. stāvā un tiks translēta tiešsaistē LU LFMI Facebook kontā. 2. daļa (dzejas laistiņi un koncerts, sākums plkst. 18.00) notiks LNB korē 11. stāvā, tiks ierakstīta un būs skatāma LU LFMI YouTube kanālā. Visi interesenti aicināti klātienē apmeklēt šo pasākuma daļu.

Sadarbības partneris: Latvijas Nacionālā bibliotēka. Konferences norisi atbalsta Latviešu Fonds, Valsts kultūrkapitāla fonds un Latvijas Republikas Kultūras ministrija.

Savukārt LU LFMI apgāds Veronikas Strēlertes jubilejas mēnesī laidīs klajā dzejnieces Rakstu 3. sejumu, kuŗu sastādījusi literātūrzinātniece leva E. Kalniņa. Grāmatas izdāšanu atbalsta Haralda Biezā fonda (Zviedrija) un Valsts kultūrkapitāla fonds.

Izcila literāra ģimene

Latviešu rakstniecību un Latvijas kultūrtelpu cauri gadi desmitiem, pat gadsimtiem veidoja un veido arī dzītās un radu saimes. Latviešu literātūru, literātūras vēsture un kultūras vēsture nav iedomājama bez dzejnieces un tulkotājās Veronikas Strēlertes (1912–1995), eejistam, kultūrvēsturnieci, grāmatnieci, reliģiju un mitoloģijas pētnieci, dzejnieci Andreja Johansona (1922–1983) un dzejnieci, mūziķi (mūzičieji grupā "Dundurs", jauniešu rokgrupā "Saules brāļi" kopā ar Juri Kronbergu, Austrii un Uldi Grašiem) un paidagoga Pāvila Johansona (1947). Pāvils Jo-

hansons atzinis: "es Latvijai piedero caur saviem vecākiem."

2022. gads ir Veronikas Strēlertes, Andreja Johansona un Pāvila Johansona jubilejus gads. Un tā ir lieliska iespēja profesionāli runāt, analizēt, rosināt domāt un ieinteresēt plašāku interesentu auditoriju par šīm daudzpusīgajām personībām literātūras un laikmeta kontekstā, vēlreiz atgriezties pie viņu devumu, literārajiem tekstiem un vērtēt, ka tie nozīmē 21. gs. latvītājim, aktualizēt viņu darīto, raktīto, sacīto savā laikā (Latvijas brīvvalsts laikā un trimdā), rosinot lasīt un pārlasīt viņu darbus.

Cik bieži, lasot viena vai otra dzejnieku un rakstnieku literāro devumu, lasītājs aizdomājas par viju likteņiem, īpaši, ja domājami par Otra pasaules karu izskāpu, kas simtiem tūkstošu latviešu aizveda bēgļu gaitās uz kāja postiņu Vāciju, vai bēgļi laivās uz Zviedriju. Savukārt, noslēdoties t.s. mazās Latvijas laikam, proti, latviešu bēgļu nometņu laikam Vācijā, aizsākās 'lieļa izklīšana' (Valža Krāslaviesa apzīmējums). Latvieši kā vienkāršo darbu strādātāji, mūziķi (mūzičieji grupā "Dundurs", jauniešu rokgrupā "Saules brāļi" kopā ar Juri Kronbergu, Austrii un Uldi Grašiem) un paidagoga Pāvila Johansona (1947). Pāvils Jo-

hansons bija beidzis mācības Valda Zālīša pamatskolā un Rīgas 1. ģimnāzijā, uzsācis studijas Latvijas Universitātē, kā ģimnāzists pārtulkojis Dž. G. Bairona "Manfrēdu" (1939), atdzējojis angļu liriku un kopā ar Anīslu Egliņu izdevīgi kopdzējas krājumu "Mijkrēsls" (1941). Veronika Strēlerte un Andrejs Johansons, mērķtieciģi turpinot izglītību, ieguva doktora gradu (1964), kļuva par mācībspēku Stokholmas Universitātē, spozu esejistu, Rīgas kultūrvēstures aprakstītāju ("Rīgas svārki mugura" (1966), "Visi Rīgas nami skan" (1970)), Pāvils Johansons, saglabājot sevī latvisko kodu un latviešu valodu, ilgus gadus vadījis Stokholmas latviešu skolu, veiksmīgi darbojās Zviedrijas latviešu, īpaši sava laikā jauniešu sabiedriskajās un kultūras aktīvītās un zviedru vidē; un Latvijā kļuva pazīstams atmodas laikā, uzstādījies arī "Mikrofona" aptaujas koncertā un izpildot savu kompozīciju "Patētiskās kvartas" ar Aleksandru Čaka dzēju. Viņš ir trīs dzejas krājumu – "Sudraba ce-turksnis" (1968), "Patskaņi un līdzskāņi" (1976), "Paisums un bēgums" (2016) – autors.●

Veronika Strēlerte

Rudens

No ēnām novišu vainagu
Es uz šo dienu kapa,
Aiziet dusēt man dvēsele
Spoža un gudra kā lapa.

Ilgī es gaismā mazgājos,
Mirdzošās strūklas laidās,
Tagad no saules kailuma
Sāpigās acis baidās.

Paveru logu un brīnos: jau
Vasara atzgājusi?
Augstās kļusuma ūpolēs
Ceļos uz rudens pusī.

No krājuma
"Žēlastības gadi", 1961

Pāvils pirmoreiz bija Rīga, skatīja vecāku stāstos un atmīnās pieminēto Latviju, bija arī vilšanās – "Atmosfaira bija tāda, it kā kāds būtu uzlicis smagu vāku virs jumtiem, vīrs cilvēku galvām." Un, tomēr viņš atgriezās un pēcatmodas laikā atzina, ka "tagad Rīga ir citādāka. Nomācošais vāks ir pacelts". Rīga viņa tēva Andreja Johansona grāmatas bija tādi daudzkrāsaini aprakstīti – "esmu lepns par tēvu, kas ar tādu sirdsdedzi biji pieķēries pilnībā kā savai dvēselei, to arī aprakstot grāmatās." Andrejs Johansons kopā Latvijas atstāšanas 1945. gada 8. maijā uz Latviju vairs nedevās.

Veronika Strēlerte un Andrejs Johansons literāro darbību turpināja trimdā Zviedrijā – Veronika Strēlerte kā dzejniece un atdzējotāja (iznāca dzejas krājumi "Mēness upē" (1945), "Gaismas tuksneši" (1951), "Vienkārši vārdi" (1937) un "Lietus lāce" (1940).

Andrejs Johansons bija beidzis mācības Valda Zālīša pamatskolā un Rīgas 1. ģimnāzijā, uzsācis studijas Latvijas Universitātē, kā ģimnāzists pārtulkojis Dž. G. Bairona "Manfrēdu" (1939), atdzējojis angļu liriku un kopā ar Anīslu Egliņu izdevīgi kopdzējas krājumu "Mijkrēsls" (1941). Veronika Strēlerte un Andrejs Johansons, mērķtieciģi turpinot izglītību, ieguva doktora gradu (1964), kļuva par mācībspēku Stokholmas Universitātē, spozu esejistu, Rīgas kultūrvēstures aprakstītāju ("Rīgas svārki mugura" (1966), "Visi Rīgas nami skan" (1970)), Pāvils Johansons, saglabājot sevī latvisko kodu un latviešu valodu, ilgus gadus vadījis Stokholmas latviešu skolu, veiksmīgi darbojās Zviedrijas latviešu, īpaši sava laikā jauniešu sabiedriskajās un kultūras aktīvītās un zviedru vidē; un Latvijā kļuva pazīstams atmodas laikā, uzstādījies arī "Mikrofona" aptaujas koncertā un izpildot savu kompozīciju "Patētiskās kvartas" ar Aleksandru Čaka dzēju. Viņš ir trīs dzejas krājumu – "Sudraba ce-turksnis" (1968), "Patskaņi un līdzskāņi" (1976), "Paisums un bēgums" (2016) – autors.●

Inguna
Daukste-Silaspriego
Latvijas Universitātes
Literātūras, folkloras un
mākslas institūts

Frankfurtes karaliskais uzņācīens

EVIJA VEIDE,
izdevniecības
"Latvijas Medīji"
direktore

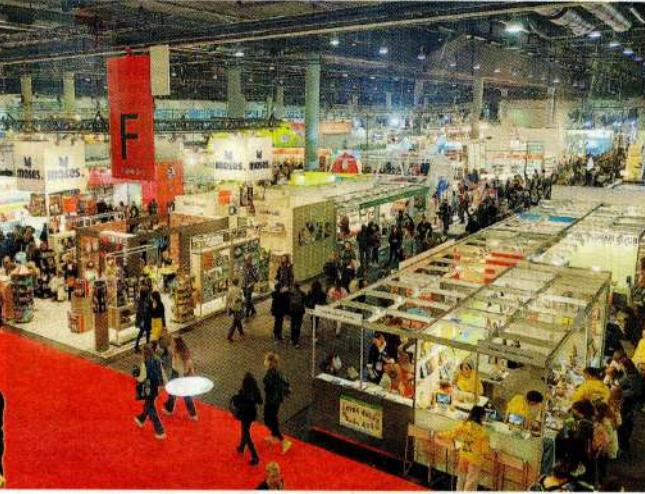
Frankfurtes grāmatu izstāde nemēģināti izlikties, ka viss atkal notiek un notiks pa vecam, bet jau savā sigāda moto piesaka: "Tulkot. Nodot tālāk. Pārveidot" ("Translate (words). Transfer (ideas). Transform (minds).")

Un laikam jau tieši šī pieejā un drosmes sekoj pasaules tendencēm, uzturot inovācijas atbalstošu vidi un palīdzīt nozarei meklēt savu attīstības celu, ir izstādes nervu lemesls, kas to dara tik ipašu un pievilkigu. Šīgad jaunums – gan par audiosatura augošo popularitāti un pieredzi dažādās valstis un plātformās, gan atsevišķa programma par sociālo mediju platformas "TikTok" aizvien lielāko nozīmi arī grāmatu popularizēšanā un saiknes veidošanā starp autoriem un lasītājiem, gan seminari par dažādiem digitāliem risinājumiem, kas atvieglo izdevēja un grāmatu tirgotāja ikdienu. Taču – nozīmīgākais, ko uzsverā teju ikviens satiktais sadarbinās partneris un oficiālie runatajai – ir kaut kas ipaši un pat magiski iespējā atkal tikties aci pret aci. Tas ne vien palīdz turpināt sadarbību, izvelejties jaunas grāmatas, pirk tārīgiem tīmekļā, bet arī rada jaunas idejas un saskarsmes punktus.

Lietas, kas nemainās

Frankfurte ir ne tikai grāmatu izstāde vai tirdzniecība (vacu "messe" pārcelumam latviski dibrābā) vai varianti un nozīmes – izstāde notiek daudz pasākumu grāmatu un mediju profesionāļiem, bet apmeklētājiem un iespēja arī grāmatēs iegādāties vārdā vienkāršotajā izpratnē, bet arī pasaules no tikušu pulsu. Izstādes viesu valsts statuss šogad Spānijai. Atklāšanas ceremonijā ipašs gods ir Spānijas karalpāra – karala Felipes VI un karalienes Leticija – kļābturē. Karalis Frankfurte uzturējis trīs dienas un vismaz divas bija sastopams grāmatu izstādē – par to liecināja arī daudzās pasaikumi. Vēl bez karala, Spānijas grāmatizdevējiem un autoriem daudzas publiskājas rūnas gozejās "atjautīgais idalgo Lamančas Dons Kihots" karasa populārākais spāņu literatūras klasicikas tēls.

Otra valsts, kas neapsaubami bija izstādes fokusa – Ukraina. Gan ar ukraiņu izdevēju stendu, gan Vologodimā Zelenška neklātnes uzrunu, kas noteikti bija otrā "populārākā uzstādā" pēc Spānijas karala (lai piedod Vācijas prezidents

PUBLICITĀTES FOTO

Frankfurtes grāmatu izstādē šogad piedalījās 95 valstis un vairāk nekā 180 000 apmeklētāju.

Franks Valters Šteinmeiers, kura runa izstādes atklānā bija gan oficiāla, gan arī ar personiskiem un emocionāliem akcentiem. Ko velējās pateikt Zelenski? Vēl bez pateicības par atbalstu Ukrainas cīņā par brīvību, uzsvērot zināšanu izskirīgo nozīmi. Aicināja autorus rakstīt un izdevējus izdot un izplatīt grāmatas par to, kas pašlaik notiek. "Zināšanas ir atslega", viņš norādīja. Klātnei izstādi apmeklēja prezidenta kundze Olena Zelenška.

Latvijai – viesu valsts statuss nākotnē

Pieņemu, ka šogad ikviens grāmatnieks no Latvijas uz Frankfurte devās ceļā īzglītības jaunumus par Latvijas iespēju nākotnē kļūt par izstādes viesu valsti. Pēc Frankfurtes izstādes direktora Jērgena Bosa un viesu valsts programmas vadītājas Simonas Būleres īzskāvās vīzītes Latvijā šī iespējamā kļūt par izstādes viesu valsti. Arī kā arī rakstnieku iestāba izcelas ar gaišumu, bija plāns un uzmanības piesaistītā. Papildus stenda bija skatāma Latvijas ilustratoru un autoru izstāde "Zirgs".

Latviešu grāmatas citās valodās

Aizvien plašāks arī latviešu autoru grāmatu ceļš uz citām valodām un valstīm.

Papildus stenda bija skatāma Latvijas ilustratoru un autoru izstāde "Zirgs".

tai "Tigeris". Ir tik patikami just, ka izdevēji tiesām priečajās par iegādātājām tiesībām un tādējādi iedvesmo arī savus lasītājus pieverst mūsu literatūrai pienākošos atzinību."

Latvija var

"Latvija var!", tā sociālajos tīklos par izdevniecības "Zvaigzne ABC" panākumiem BELMA (Best European Learning Materials Awards), priečajās izdevniecības Interaktīvo mācību materiālu izstrādes grupas vadītāja Sintija Buanovskā. Pirms skolas un sākumskolas materiālu kategorijā sudrabā godalgu ieguvē Sabīnes Trēdes izstrādātais mācību materiāls "Datorika datorā 1. daļa", kas atbilst 1. klases mācību programmai. Žūrijas vērtējums materiāla ipaši izcela bagātīgas starppriekšmetu saiknes un vizuālo noformējumu.

Izdevniecība "Latvijas Medīji" šogad izstādi apmeklēja koplākā skaitā, lai iegūtu pieredzi, iedvesmotus, veidotu jaunas sadarbības un izdotu jaunas grāmatas no dažādam valodām. Mūsu izdevniecības ipašā grāmata ir Ratas Bugavīcutes "Puika, kurš redzēja tumsu" (izdots ar lietuviešu, igauņu, turku valodā), kas šogad iekļauta prestižajā IBBI (International Board on Books for Young People) goda sarakstā. Izskaņas, ka tas rada interesē arī citu valstu izdevējiem. Turam ikšķi, lai šī grāmata izlauž ceļā arī uz Vācijas grāmatu pasaulei un līdz ar nozīmīgo Latvijas viesu valsts statusu varam lepoties ar mūsu grāmatu izdevumiem vācu valodā. Tas ļoti saskār arī šādā Frankfurtes grāmatu izstādē uzsvāru uz grāmatu tulkošanu un ceļojanu no valodas uz valodu, no valsts uz valsti – iegūstot zināšanas, izpratni, jaunas balsis Eiropas (un ne tikai) kultūras telpā.

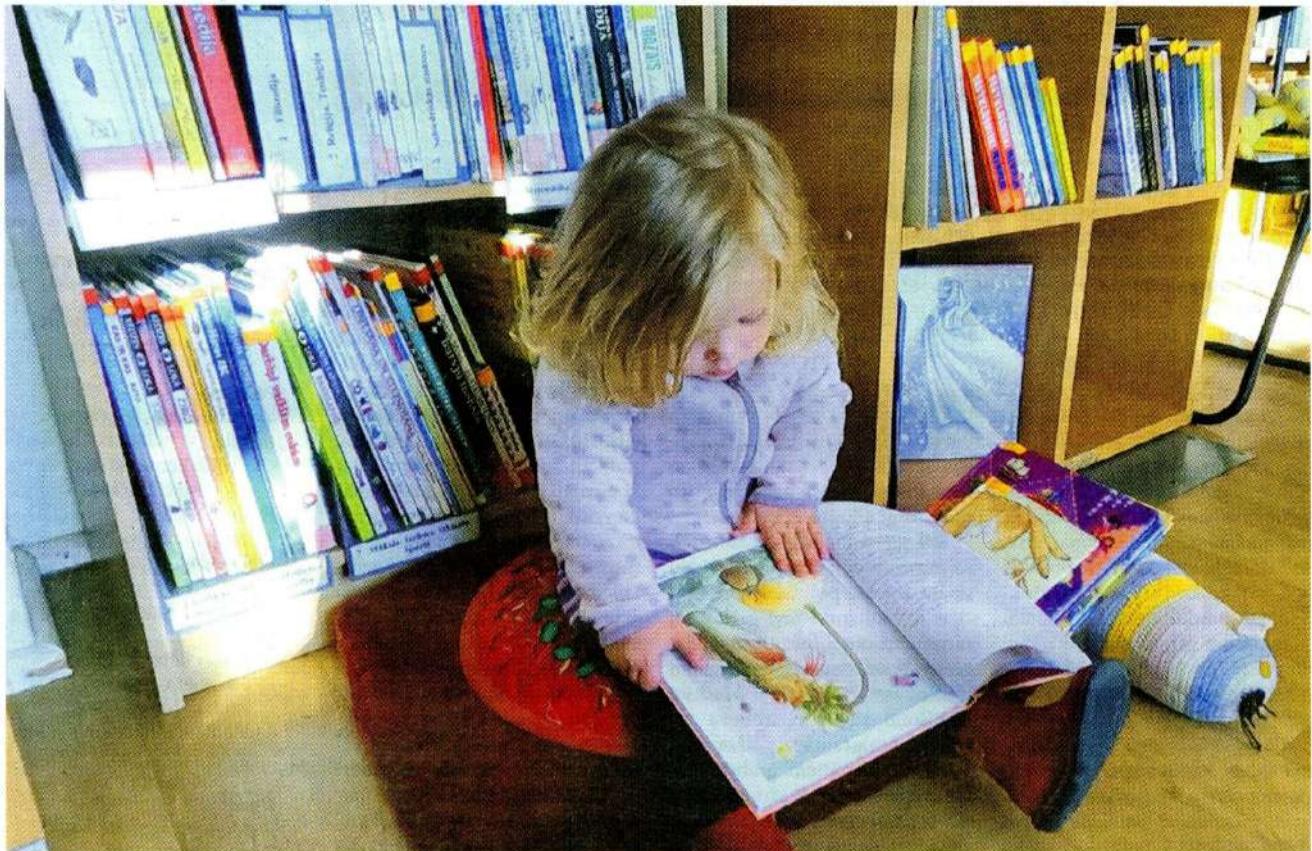
FAKTI

- Frankfurtes grāmatu izstādē piedalījās 95 valstis, vairāk nekā 4000 dalībnieku, apmēram 180 000 apmeklētāju.
- Izstādē šogad notiek 74. reizi. Pēdējie divi gadi gan bija izstādes "reducētās versijas" – ar uzsvaru uz digitālu tīkšanos.
- Droši ir zināmas divas nākamas viesu valsts – 2023. gadā šo statusu ieguvusi Slovēnija, bet 2024. gadā – Itālija. Oficiālu paziņojumu par nākamajiem gadiem no Frankfurtes grāmatu tirdzniecības nav.

Tomes bibliotēkai – 100!

DZINTRĀ DZENE

Kopā ar Tomes pagasta bibliotēku izaugušas jau vairākas vietējo lasītāju paaudzes. Šī gaismas pils nule kā atzīmēja savu simtgadi, bet tās vadītāja Agita Freiberga, pati būdama rakstniece un dzejniece, nosvinējusi 40 darba gadus Tomes pagasta bibliotēkā. Tā ir viņas pirmā un vienīgā darbavietā, kā pati teic – visa viņas dzīve. Un, kamēr vien būs lasītāji, tikmēr pastāvēs pati bibliotēka!

Turpinājums 6. lpp.

Pašreizējā telpās – kādreizējā Tomes pamatskolas ēkā – tā atrodas jau desmit gadu.

Tomes bibliotēkai – 100!

Sākums 1. lpp.

Tomes pagasta bibliotēka nodibināta 1922. gada 13. oktobrī. A. Freiberga stāsta, ka savos pirmsākumos bibliotēkā bijis pavism nedaudz grāmatu, bet Kultūras fonda dāvājis vairāk nekā 400 grāmatu, un ar to arī viss sācies.

Tomes bibliotēka piedzīvojusi dažādus laikus, vienubrīd bijusi arī Tomes Aizsargu organizācijas pārziņā. Pagājušā gadsimta 40. gados bibliotēku kūrējusi rajona Izpildkomiteja, bet 50. gados šeit sākuši strādāt vietējie cilvēki. A. Freiberga bibliotēkas vadību uzņēmusies 1982. gada augustā un strādā šeit joprojām. Viņa Tomes bibliotēkā pēc skaita ir 17. bibliotekāre.

Savas pastāvēšanas laikā bibliotēka kopumā pārcēluses četras reizes. Pašreizējā telpās – kādreizējā Tomes pamatskolas ēkā – tā atrodas jau desmit gadu. «Šobrid šeit pieejamas vairāk nekā trīs tūkstoši grāmatu, kas pilnībā atbilst apkārtnes iedzīvotāju skaitam, un jāņem vērā, ka arī lasītāju skaits pēdējos gados ir sarucis. Tomēr grāmatas ir vajadzīgas un tās joprojām prasa un lasa,» saka A. Freiberga. Bibliotēka ir arī vieta, kur saglabāts kultūrvēsturiskais mantojums novadpētniecības mapēs. Savukārt Abonementu zālē notiek dažādi pagastam nozīmīgi pasākumi, piemēram, vietējo cilvēku sarakstīto grāmatu atvēršanas svētki. Tā ir arī vieta, kur vienkārši satikties pagasta ļaudim un pārrunāt mūslaiķu aktualitātes vai saņemt kādu citu bibliotēkas piedāvāto pakalpojumu. Atzīmējot bibliotēkas simtgadi,

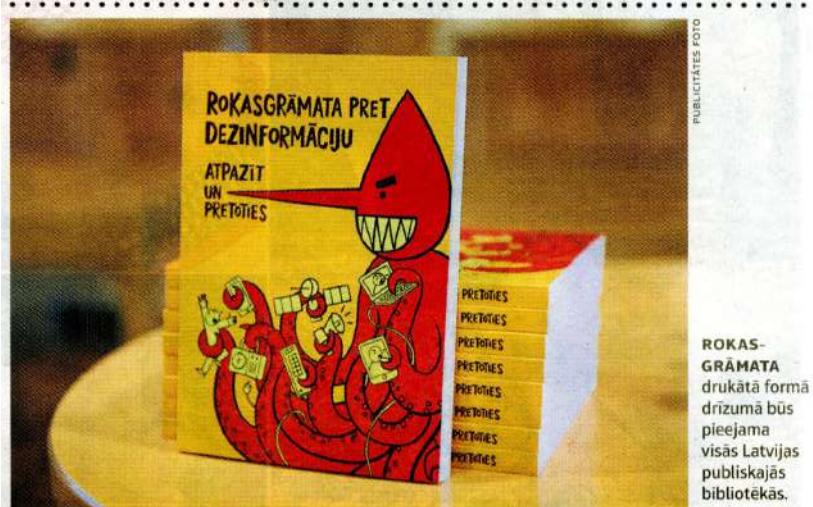
A. Freiberga bibliotēkas vadību uzņēmusies 1982. gada augustā un strādā šeit joprojām. Par ilggadēju, godprātigu darbu un devumu kultūrizglītības jomā Tomes pagastā ir pasniegts Ogres novada pašvaldības Atzinības raksts.

notikusi Atvērto durvju diena, sagaidot kolēgus no citām Ogres novada pagastu bibliotēkām, saņemot apsveikumus un laba vēlējumus. Savukārt viesiem bija iespēja noskatīties speciāli bibliotēkas simtgadei sagatavotu prezentāciju.

A. Freibergai par ilggadēju, godprātigu darbu un devumu kultūrizglītības jomā Tomes pagastā ir pasniegts Ogres novada pašvaldības Atzinības raksts. «Darbs Tomes bibliotēkā – tā ir visa mana dzīve,» saka gaismas pils saimniece. «Kad sāku šeit strādāt, man bija tikai 20 gadu. Nevaru sevi iedomāties bez šīs bibliotēkas. Ir daži apmeklētāji, kuri arī šurp nāk jau visu savu dzīvi, un, kamēr būs lasītāji, tikmēr pastāvēs pati bibliotēka!» ●

Avots: Ogres Vēstis Visiem

Datums: 21-10-2022

PUBLICITĀTES FOTO
ROKAS-
GRĀMATA
drukātā formā
drizumā būs
pieejama
visās Latvijas
publiskajās
bibliotekās.

Jauns ierocis cīņā pret dezinformāciju

**Gatavojoties 11. pasaules
medijpratības un informā-
cijapratības nedēļai, Valsts
kanceleja digitālā formātā ir
izdevusi grāmatu "Rokasgrā-
mata pret dezinformāciju:
atpažit un pretojies".**

"Rokasgrāmata" ir apkopoti praktiski ieteikumi valsts pārvaldē un pašvaldībās strādājošajiem un arī ikviens Latvijas iedzīvotājam, kā vērsties pret manipulācijām informativajā telpā, tostarp dezinformāciju," saka Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departamenta konsultante Egita Diure.

Rokasgrāmata ir nopietns pieteikums virzībā uz mērķi, ka jebkurš Latvijas iedzīvotājs spēj pretoties Kremļa un citu spēlētāju dezinformācijai. "Daži indvidi, radikāli grupējumi un arī valstis ir padarījušas informāciju par ieroci savu mērķu sasniegšanai un personīga labuma gūšanai. Tādēļ izpratne par manipulācijas paņemieniem ar informāciju ir fundamentāla daļa no medijpratības prasmēm, kas nepieciešamas ikviens, lai spētu orientēties 21. gadsimta digitālajā pasaulē," izdevuma I nodalā uzsvēr viens no autoriem dr. Mārtiņš Hirss.

Rokasgrāmatas pamatā ir Visaptverošās valsts aizsardzības sistēmā ietvertā ideja, ka jebkurš publiskajā sektorā strādājošais var sniegt ieguldījumu, lai rūpētos par informativās telpas drošību un noturību. Tādēļ rokasgrāmata ir ieteikumi pasākumiem gan individuālā, gan institūcijas limenī, kā arī skaidrota valsts limēja pieja stratēģiskās komunikācijas spēju attīstībai un informativās telpas drošības stiprināšanai.

Rokasgrāmatu veido trīs nodalas. Pirmā nodala skaidro, kā atpažīt Kremļa biežāk lietotās manipulācijas informativajā telpā, vienlaikus sniedzot praktiskus piemērus. Otrā nodala piedāvā gan terminu skaidrojumu, gan informativās telpas apdraudējumu ietekmes skalu, gan praktiskus ieteikumus rīcībai indviduā, institūcijas un valsts limenī. Trešā nodala ir 51 pret Latviju visbiežāk lietotais Kremļa dezinformācijas vēstijums un faktos un pētījumos balstītie atspēkojumi.

Vai Latvija mēgina attaisnot nacistiskās Vācijas nozegumus, vai Latvija brīvpriktīgi pievienojās Padomju Savienībai, vai Latvija ir iznīcinājusi padomju laikos attīstīto bagāto ražošanas infrastruktūru, vai Latvijas ekonomiskajai attīstībai nepieciešamas labas attiecības ar Krieviju, vai Latvija ir neizdevusies valsts ar brūku ekonomiku, vai Latvija krievu bēni saņem sliktāku izglītību? Šos vēstijumus rokasgrāmata argumenteti atspēko dažādu nozaru pētnieki un eksperti, piedāvājot atsauces uz zinātniskiem avotiem.

"Ceru, ka jauniegūtās zināšanas laus veiksmīgāk aizsargāt demokrātiskos procesus Latvijā
**"Izpratne par mani-
pulācijas paņemieniem ar
informāciju ir fundamen-
tāla daļa no medijpratības
prasmēm, kas nepiecieša-
mas ikviens, lai spētu
orientēties 21. gadsimta
digitālajā pasaulē."**

— Pārsla Konrāde

IVETA ROZENTĀLE

Jau 22 gadus Zosēnu pagasta bibliotēkā strādā IRENE PRĪSE.
Viņa teic, ka darbā var just, kā mainās Zosēni.

Kad pagastā bija skola, uz bibliotēku nāca bērni, tagad viņiem citas intereses, jaunas ģimenes pagastā ienāk maz, nav darbavietu, kas ir svarīgs faktors. Bet kuplā skaitā Zosēnos ir audzēģimenes.

Bibliotēkā ir arī klientu apkalošanas centrs, cilvēki nāk veikt komunālos un citus nepieciešamos maksājumus. Viņiem ērti, ka norēķināties iespējams gan ar bankas karti, gan skaidru naudu. Irene Prīse pastāsta: "Tagad cilvēki aktīvi piesakās malkas parbalstam. Redzams, ka tāpat kā citviet ir satraukums par šo zemu, kurināšanu, kā ziemu izturēt. Katram ir savas rūpes."

Vērtējot, kā laika gaitā mainās pati bibliotēka, Irene Prīse atzīst: "Visu laiku jāapgūst jaunas pras-

mes, jo ienāk jaunas tehnoloģijas gan tad, kad te atvēra klientu apkalošanas centru, gan tagad, kad bija jauna sistēma atbalstam par malku. No sākuma likās sarežģīti, bet tagad jau iegājies. Tā kā visu laiku kas jauns jāmācās, par vienību te nevar sūdzēties."

Bibliotēkas vadītāja teic, nākot uz klientu apkalošanas centru, vietējie apskatāt arī jauniakās grāmatas un bieži vien papem izlaisti: "Cilvēki labprāt lasa jaunākos izdevumus, daudzi grib tiesi latviešu autori literatūru, patīk Vakara romānu sērija. Ja ir kas jauns, apjautājas, par ko grāmata, vai ir vērts lasīt. Virieši vairāk lasa kriminārlomānus, tā vienmēr ir bijis. Tāpat kāds interešejas par vēsturi, ceļojumiem."

Apmeklējumu ietekmē arī laika apstākļi. "Kad lietains, slikts laiks, arī bibliotēkā ir tukšāks, kad spīd saulīte – lasītāju vairāk. Bet kopumā apmeklētāju skaits stabils, piemēram, seniori nāk regulāri un lasa daudz. Vasarā, kad ir karsti, viņi pa dienu ārā uzturas maz, tad mājās ir nodarbošanās – lasīt grāmatas. Pensionārs, kad atnāk, reizēm paņem desmit un pat vairāk grāmatu, teic, ka tas mēnesim vai pat visai ziemai. Vairāk grāmatu vienā reizē pa-

Bibliotēka arī vieta, kur parunāties

nem arī tie, kuriem grūti izstāgt, dažkārt es ievēdu kādam grāmatas, apmaiņu," stāsta Irene Prīse un piebilst, ka protams, bibliotēku apmeklē arī jaunāki cilvēki.

Bibliotekāre teic, ka daudz ir arī zurnālu lasītāju. Zosēniši lasa "Ievu", "Lauku Māju", "Mājas viesi", "Praktisko Latvieti", "Ievas Stāstus". "Zurnālus pasūtu pēc iedzīvotāju vēlmēm. Tie, kas neabonē "Druvinu", attān un lasa te uz vietas, reizēm paņem arī uz māju. Skatās sludinājumus, kad ir raksti par Zosēniem, tos arī," pastāsta bibliotekāre.

Irene Prīse arī teic, ka reti ir gadījumi, kad iedzīvotāji pašu ieģēdāto grāmatu atnes uz bibliotēku lasīšanai ciemiem: "Tomēr ir vietējie, kas brauc uz Cesīm, tad tur paņem lasīmvielu no grāmatu apmaiņas punkta. Tad reizēm pēc izlašanas atnes uz bibliotēku."

Bibliotekāre arī īpaši piedomā par bērniem, piedāvājot pasaikumus skolu brīvlaikā. Piemēram, jaunnedēļ jaunākajiem zosēniekiem būs radošā darbnīca, kurā gatavos konfekšu pušķus. "Materiāli jau ir nopirkti, un brīvlaikā pulcēsim bērnus tieši no Zosēniem, jo citā laikā viņi ir skola Vecpiebalgā, Jaunpiebalgā, Drustos," atgādina I.Prīse.

Tik daudzus gadus strādājot bibliotekā, vadītāja atzīst, ka šī vieta ir gandrīz kā otrās mājas. "Ēsmu cilvēkos. Te attānā, izstāsta savas bēdas vai dalas priekā. Daudzi, kas paņem grāmatas, piešēz aprūpnāties. Un, kad atnes grāmatu atpakaļ, izstāsta, kā patika, kāds bija sižets, vai ir vērts lasīt," saka bibliotekāre, piebilstot, ka daudziem, īpaši tiem, kas dzīvo vieni, jau nav, kur citur parunāties. "Mums te rindu nav, tāpēc varu aprūpnāties, uzklāusīt." Viņa

■GRĀMATU PASAULĒ. Irene Prīse bibliotēkā strādā jau 22 gados.

Foto: NO ALBUMA

gan atzīst, ka, tā kā strādā viena, tad briedi, kad gadās pašai saslimt, bibliotēka ir ciet. Bet cilvēki ir saprotoshi, zina, ka maksājumu varēs veikt pēc pāris dienām.

Irene Prīse ar prieku padalās pozitīvajās pārmaiņās, proti, tiek veikts remonts, lai bibliotēka varētu pārcelties uz plašākām tel-pām tajā pašā ēkā. Līdz ar novadu

reformu atbrīvojās vieta un tika izlemts tur pārceļt bibliotēku. "Cilvēkiem būs vieglāk, nebūs jākāpj pa kāpnēm. Vēl gan precīzs pārceļšanās datums nav ziņāms, iespējams, tas varētu būt ap Ziemassvētku laiku, bet jāskaņās, kā remonts veiksies," teic I.Prīse. □

PUTRAS DIENĀ PUTRAS CIEMĀ. Publicitātes foto

Putras diena Putras ciemā – labām emocijām un zināšanām piepildīta

Vai Tu, lasītāj, zini, kur Valmieras novadā ir Putras ciems? Netālu no Igauņu robežas, Ķoņu pagastā esošā Dīķeru muiža, kuru daži vēl pazīst kā Ķoņu skolu, sensenos laikos kaimiņu igauņu valodā tika saukta arī par *Puderküll*, kas tulkojumā nozīmē – *putras ciems*. Nez, vai šis nosaukums radies no tā, ka ciemiņi te vienmēr cienāti ar putru, vai cita iemesla pēc, par to vēsture klusē, bet šogad 21. septembrī te sabrauca tie, kurus interesē *putras lietas*.

Rīta pusē liela daļa Valmieras novada bibliotekāru tikās metodiskajā stundā, bet vēlāk zināšanu papildināšanai pievienojās pārējie apmeklētāji. LU folkloras pētnieks Guntis Pakalns dalījās pētījumos par putras tēmu folklorā, Agita Lapsa stāstīja par nemateriālā kulinārā mantojuma apzināšanu novadā, rosināja ieskatīties Valmieras bibliotēkas mājaslapas novadpētniecības sadajā, kur var atrast bibliotekāru apkopotos materiālus par kopienu vēsturi, kas regulāri tiek papildināti. Vasaras garumā novadā tika vākti *putras stāsti*, kuri agrāk vai vēlāk arī nokļūs publiskajā digitālajā novadpētniecības lapā, bet šajā reizē daļa no tiem tika izstāstīta

klātesošajiem (paldies bibliotekārēm Dz. Vendei, L. Apsītei, G. Veserei, A. Ķirsei, V. Vītolai, S. Praudiņai, A. Lapsai, G. Lapiņai par iedzīvotāju aptaujāšanu!), savukārt bērni dalījās garšīgajās putru pasakās, ko paši, skolotāju rosināti, bija sacerējuši.

Izkustēties aicināja Ķoņu folkloras kopa «Dzīne» un *Uue-Kariste* senioru kapela. Vai zinājāt, ka latviešiem un igauņiem daudz kopīgi dziedamu dziesmu – ar vienu meldīnu, bet vārdiem katram savā valodā? Par to klātesošie pārliecīnājās, vienojoties dziesmās, ko mēs, latvieši, pazīstam kā «Gaujas laivnieks», «Pie dzintara jūras» un citās. Ķoņu Edīte bija pacentusies krāsnī sacept latvisko grūbu koču, igauņu Leila savārījusi milzu katlu *Mulgi* putras, bet Naukšēnu Antra – pagatavojuusi cepto kartupeļu biezputru ar pildījumu. Gardus paldies viņām teica visi, jo, pagaršojot pa druskai no katras, vēderi drīz vien bija pilni. Nu pasākuma apmeklētāji varēja kérties pie darbošanās arī paši – stāstnieku darbīcā, uz vietas sadaloties komandās, visi dalījās savos stāstos par doto tēmu, pēc tam vienu no savas komandas prezentējot citiem.

Krietnā pēcpusdienā, dodoties mājup, apmeklētāji atzina, ka šī bijusi vērtīga diena, emocionāli pozitīvā gaisotnē gūstot jaunu informāciju, uzdrošinoties pašiem dalīties stāstos un saņemot rosinājumu papētīt kulināro vēsturi pamātīgāk. Ja Tev, lasītāj, ir vēlme sajust noskaņu, kāda valdīja Putras dienā, papildināt zināšanas, klausoties projektā filētēs lekcijas, apskatot G. Pakalna prezentāciju, kurā ir daudz norāžu uz dažadiem avotiem par folkloras tēmām, ielūkojies biblioteka.valmiera.lv, Valmieras bibliotēkas *Youtube* kanālā, te skatāma arī jūnijā notikusī R. Šmites saruna par ieteikumiem nemateriālā kultūras mantojuma apzināšanā.

Organizatori – Ķoņu bibliotēka un Ķoņu Tautas nams, paldies par sadarbību Valmieras, Mazsalacas bibliotēkām, Naukšēnu vidusskolai, Rūjienas Tautskolai. Pasākumu kopums notika projekta «Putriņa vārās, vārdi nāk mājās» ietvaros, ko atbalsta Vidzemes plānošanas reģions, VKKF, VSIA «Latvijas valsts meži».

Kadrija Mičule,
projekta vadītāja

Turpinām atzīmēt "Iedzēniem" 85

Lidz 6. novembrim Madonas novada bibliotēkas 2. stāva zālē apskatāma Madonas novadpētniecības un mākslas muzeja veidotā izstāde par mūsu novadā savā laikā tik slaveno "Iedzēnu" dārzniecību, tās darbu un selekcionāriem.

Madonas novada "Iedzēni" bija pirmā vieta, kur aizsakās mērķtiecīga augļu koku selekcija Latvijā. Tur tika raditas desmitiem tūkstošu jaunu, Latvijā vēl nebijušu ābeļu, bumbieru, saldo ķiršu un Kaukāza plūmju. Par milzīgo ieguldījumu atzinība pieņekas īzcielē latviešu selekcionāriem — Aleksandram Maizitim, Robertam Ābolīnam un Rūdolfam Dumbravam. Pateicoties savam entuziasmam, viņi spēja izveidot dārzniecību, kas atpazīstama arī pašā valsts robežām,

paralēli radot ipašu pasauli ap sevi.

Labākās no viņu radītajām šķirnēm joprojām kalpo par selekcijas materiālu Dārzkopības institūtā Dobelē un "Pūrē". Daļa šķirņu potzaru veidā tikuši nosūtīta arī uz citām valstīm, pat ārpus Eiropas. Šogad aprit 85 gadi kopš Latvijas augļkopībā nozīmīgās "Iedzēnu" dārzniecības izveidošanas. Atzīmējot šo notikumu, tapusi Madonas novadpētniecības un mākslas muzeja izstāde "Iedzēniem" 85: stādīt dārzu — ticēt rītdienai". Tas veidošanā lielākoties izmantoti materiāli no muzeja krājuma un "Iedzēnu" dārzniecības. Nozīmīgu ieguldījumu devusi "Iedzēnu" šābriža saimniece Ieva Galiņa, ar materiāliem no dārzniecības atbalstot arī izstādes izvietošanu Madonas bibliotēkā.

Izstāde tika atklāta 10. septembra pasākumā pašā saimniecībā, un, paviesojusies Dobeles Ābolu svētkos, tagad tā atgriežas Madonā uz mēnesi. Izstādes ietvaros iespējams pacientāties ar āboliem un uzspēlēt atmiņas spēli.

Tā kā neatņemama sastāvdaļa "Iedzēnu" dārzniecībā bija dažnedažādi ziedi — rozes, narcises, neļķes, tulpes, acālijas, arī krizantēmas (mārtiprozes) —, izstāde uz neilgu laiku ir papildināta ar sīkziedu krizantēmu ziediem no Ivetas un Viktora Laškovu kolekcijas, kuras aug tepat Mārcienas pagastā. Aplūkošanai ir tikai daļa no dažādajām krizantēmām, kuras kolekcija ienākušas 36 gadu laikā.

Informāciju sagatavoja
mākslas nodalas vadītāja
ELĪNA KRUPKO

Avots: Stars

Datums: 21-10-2022

Izstādē – senas avīzes un žurnāli

Smiltenes bibliotēka piedāvā apskatīt jaunu izstādi "Tā rakstīja senāk" – novadnieces Laimas Klāvas avīžu, žurnālu un grāmatu kolekciju.

Izstāde dod iespēju iepazīties ar pagājušajā gadsimtā izdotajiem žurnāliem, arī pirmās Latvijas brīvvalsts laikā populāro "Atpūtu" un "Zelteni", ar to noformējumu un tematiku.

"Visi izstādē izliktie preses izdevumi ir daļa no Latvijas vēstures. Piemēram, Padomju Savienības laikā izdoto žurnālu noformē-

jumā un avīžu ievadrakstos domīnē komunismu slavinoši attēli un fotogrāfijas," piebilst Sandra Marķitāne, Smiltenes bibliotēkas informācijas speciāliste.

Laima Klāva cer, ka senie preses izdevumi šodienas jaunatnei būs iespēja iepazīties ar gandrīz 50 gados veciem žurnāliem un vēl vecākām mācību grāmatām, bet seniori pakavēsies atmiņās par notikumiem laikā, ko paši piedzīvojuši.

Izstāde "Tā rakstīja senāk" Smiltenes bibliotēkā apskatāma līdz 30. novembrim. □

— Sandra Pētersone

Avots: Ziemeļlatvija

Datums: 25-10-2022